

Inclusió Escolar

**L'APRENTATGE COOPERATIU A L'AULA:
algunes idees bàsiques**

Equip de treball:
**Pere Pujolàs i José Ramón Lago (Coords.), Gemma Riera,
Olga Pedragosa i Jesús Soldevila**

UVIC Universitat de Vic
Facultat d'Educació
Laboratori de Psicopedagogia

0. Introducció

El nostre punt de partida

UNESCO (2001) "9 regles d'or per a la inclusió escolar"	Agència europea per a l'atenció a les neces (2003, 2005): Orientacions per a la inclusió escolar	Altres referents: Disseny Universal de l'Aprenentatge Ensenyament Multinivell Planificació centrada en la persona Aprenentatge Cooperatiu (Johnson i Johnson; Slavin; Aronson) Estructures cooperatives (Spencer Kagan)
1. Incloure tot l'alumnat	1. Agrupaments heterogenis	
2. Comunicar-se eficaçment a l'aula.		
3. Eliminar barreres d'aprenentatge i de participació a l'aula.		
4. Planificar les lliçons de manera que resultin més efectives per a totes (accessibilitat al currículum de l'aula)	2. Ensenyament eficaç i programació individual ("PEI" en totes les llengües tret de la castellana en la qual es diu "ACI")	
5. Planificar individualitzadament l'accés al currículum de l'aula (pla individualitzat)		
6. Donar ajuda personal individualitzada a l'alumne/a a l'aula		
7. Utilitzar suports específics (ajuts tècniques, etc.) i generals a l'aula		
8. Controlar el comportament de tot l'alumnat a l'aula		
9. Treballar en col·laboració a l'aula	3. Aprenentatge cooperatiu 4. Resolució cooperativa de problemes 5. Ensenyament cooperatiu	

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006) 2

0. Introducció

El Projecte PAC

Disseny, aplicació i avaluació de recursos didàctics basats en...

*La **Personalització** de
l'ensenyament* (que s'ajusti a
les característiques personals
dels estudiants)

*L'**Autonomia** dels estudiants*
(que sàpiguen aprendre
d'una manera com més
autònoma millor)

*La **Cooperació** entre iguals* (que
els estudiants s'ajudin els uns
als altres a aprendre)

PROJECTE PAC

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006) 3

1. L'estructura de l'activitat

Entenem per **estructura de l'activitat** el conjunt d'elements i d'operacions que actuen com a "forces" que provoquen un determinat "moviment", "efecte" o "evolució" que regula o condiona, en una classe, tot el que hi passa, el que fan el professor i els alumnes, i com ho fan.

Segons com estructurarem l'activitat de la classe, aconseguirem un efecte o un altre...

O segons l'efecte que vulguem aconseguir, farem servir una estructura de l'activitat o una altra:

L' individualisme entre els estudiants	↔	Estructura de l'activitat individualista
La competitivitat entre els estudiants	↔	Estructura de l'activitat competitiva
La cooperació entre els estudiants	↔	Estructura de l'activitat cooperativa

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006) 4

1. L'estructura de l'activitat

Professor/a A	Professor/a B	Professor/a C
Tenen en comú...		
<ol style="list-style-type: none"> Un gran "carisma" i el poder d'una personalitat "magnètica" que "atrau" els estudiants, els motiva i els contagia les ganes de conèixer i d'aprendre. Que coneixen en profunditat les matèries que ensenyen. 		
Però difereixen en...		
<ol style="list-style-type: none"> Les habilitats docents que tenen i les tècniques i recursos didàctics que utilitzen: en com conceben i, per tant, com organitzen, l'activitat dels estudiants dintre de l'aula. 		

Laboratori de Psicopedagogia. Universitat de Vic (2006) 5

1. L'estructura de l'activitat

Professor/a A	Professor/a B	Professor/a C
Cada estudiant treballa sol, sense fixar-se en el que fan els altres	Cada estudiant treballa sol, rivalitzant amb els seus companys	Els estudiants formen petits equips de treball, per ajudar-se i animar-se a l'hora d'aprendre
S'espera d'ell que aprengui el que el professorat li ensenya	S'espera d'ell que aprengui el que el professorat li ensenya, més que els altres, i més de pressa	S'espera de cada estudiant que aprengui el que se li ensenya i que contribueixi a què ho aprenguin els seus companys
Assoleix aquest objectiu independentment que els altres també els assolixin (NO HI HA interdependència de finalitats)	Assoleix aquest objectiu si, i només si, els altres NO l'assoleixen (Interdependència de finalitats NEGATIVA)	Assoleix aquest objectiu si, i només si, els altres TAMBE l'assoleixen (Interdependència de finalitats POSITIVA)
↓	↓	↓
Estructura de l'activitat individualista	Estructura de l'activitat competitiva	Estructura de l'activitat cooperativa

Laboratori de Psicopedagogia. Universitat de Vic (2006) 6

1. L'estructura de l'activitat

Què passa amb el Joan i la Abmil a la classe del... ?

Professor/a A	Professor/a B	Professor/a C
Estructura de l'activitat individualista	Estructura de l'activitat competitiva	Estructura de l'activitat cooperativa
↓	↓	↓
Els estudiants amb DA han de recórrer al professor de l'aula o al professor de suport. Potser poden comptar amb l'ajuda d'un company o companya...	Els estudiants amb DA han de recórrer al professor de l'aula o al professor de suport. Difícilment poden comptar amb l'ajuda d'un company o companya...	Els estudiants amb DA compten, a més, amb el suport dels seus companys i companyes de l'equip...

Laboratori de Psicopedagogia. Universitat de Vic (2006) 7

2. L'aprenentatge cooperatiu

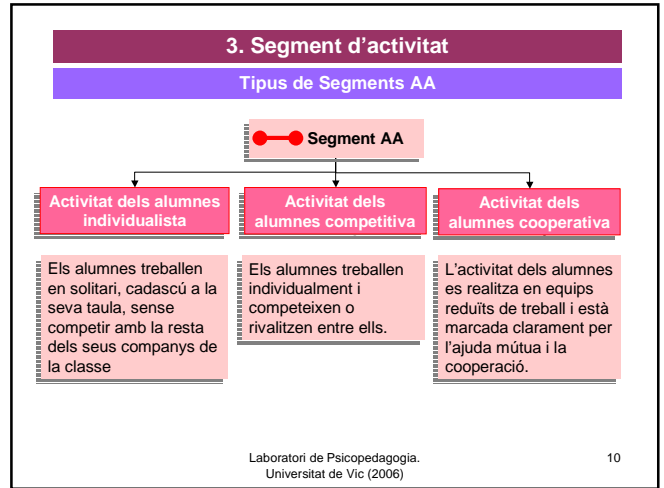
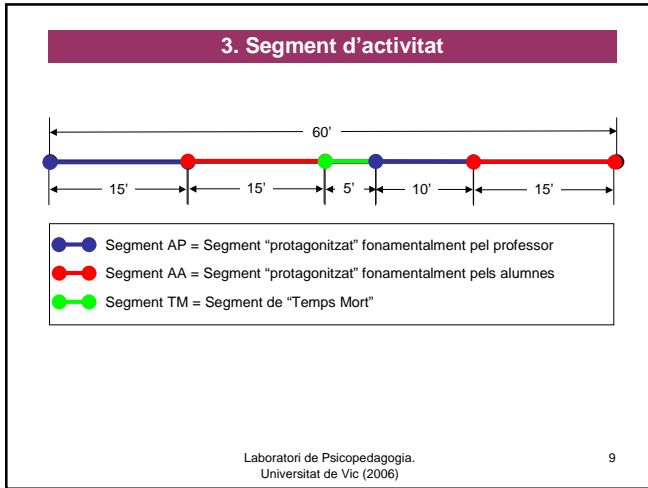
L'**aprenentatge cooperatiu** és la utilització amb una finalitat didàctica del treball en equips reduïts d'alumnes per aprofitar al màxim la interacció entre ells, amb la finalitat que tots els membres d'un equip aprenguin els continguts escolars, cadascú fins al màxim de les seves possibilitats, i aprenguin, a més, a treballar en equip.

Els membres d'un equip d'aprenentatge cooperatiu tenen una **doble responsabilitat**: aprendre ells el que el professorat els ensenya i contribuir a què ho aprenguin també els seus companys d'equip.

I els equips d'aprenentatge cooperatiu tenen una **doble finalitat**:

- Aprendre els continguts escolars de les diferents àrees
- Aprendre a treballar en equip, com a un contingut escolar més. És a dir, cooperar per aprendre i aprendre a cooperar...

Laboratori de Psicopedagogia. Universitat de Vic (2006) 8

4. Primer nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *quantitat* de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Per estructurar la classe de forma cooperativa el primer que cal fer és dedicar un temps considerable al treball en equip (o donar l'oportunitat als alumnes que puguin interactuar):

- **Total de segments AA de tipus cooperatiu:**
 - En una classe estructurada de forma cooperativa, els segments d'activitat dels alumnes han de ser de tipus cooperatiu en un percentatge elevat.
 - Només en comptades ocasions o circumstàncies (per exemple, en les activitats d'avaluació individuals) és comprensible que els estudiants treballin sols, sense poder comptar amb l'ajuda immediata dels seus companys d'equip.
 - Dit d'una altra manera: com més els alumnes treballin en equips reduïts en els segments AA, més alt serà el grau de cooperativitat d'una classe.

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006) 11

4. Primer nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *quantitat* de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Per tant...

Per estructurar l'activitat d'una classe de forma *cooperativa* la primera cosa que cal assegurar és que els estudiants dediquin una quantitat de temps considerable a treballar en equip (la suma dels segments AA de tipus cooperatiu ha de ser relativament elevada), en relació a la quantitat de temps o suma dels segments AA en què els alumnes treballen de forma individual sense competir o de forma individual i competitiva.

En quin percentatge?

Pensem que si en tota una Unitat Didàctica el 60 % dels segments d'activitat són segments AA, i si el 80 % d'aquests són segments AA de tipus cooperatiu, el grau de cooperativitat de la classe comença a ser l'apropiat.

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006) 12

5. Segon nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *qualitat* del treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Que treballin en equip (o, com a mínim, que els estudiants interactuin entre si) és una **condició necessària, però no suficient**, per garantir la cooperativitat d'un grup classe.

Una cosa és la **quantitat** de temps que es dedica al treball en equip, i una altra cosa molt diferent la **qualitat** d'aquest treball en equip.

Per tant...

- Hem d'arribar a un segon nivell en la implantació de l'aprenentatge cooperatiu i assegurar al màxim la qualitat del treball en equips de base. Per això:
- Cal evitar els **factores negatius** que neutralitzin els possibles efectes positius del treball en equip.
- I, al revés, cal afavorir els **factores positius** que potenciïn els efectes positius del treball en equip.

5. Segon nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *qualitat* de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Factores positius

- L'organització de l'equip*
- El diàleg i la presa de decisions consensuada*
- La distribució del treball a realitzar*
- La interacció estimulants i la regulació mútua*
- La revisió periòdica del funcionament de l'equip i l'establiment d'objectius de millora*

5. Segon nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *qualitat* de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Factores positius

Indicadors positius:

1. Hi ha una clara distribució de rols dintre de l'equip i cadascú sap les tasques que ha de fer en funció del seu rol, i les exerceix.
2. Abans de fer alguna cosa (resoldre un problema, respondre una qüestió...) parlen i decideixen entre tots quina és la millor manera de fer-la.
3. Es distribueixen el treball, i cadascú es responsabilitza de fer la seva part, i la fa.
4. Discuteixen l'aportació de cadascú i analitzen la coherència del conjunt.
5. Es dona una "regulació mútua" entre els membres de l'equip: es corregeixen, s'avisen, es proposen compromisos uns als altres...
6. S'animen mútuament: quan algú no sap fer una cosa, o es desanima, els altres l'ajuden i l'encoratgen.
7. Quan revisen el funcionament del seu equip, "parlen clar", identifiquen el que fan bé i el que han de millorar.
8. Es proposen objectius de millora i els tenen en compte en actuacions posteriors.

5. Segon nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la *qualitat* de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Factores negatius

- Domini del punt de vista d'un membre de l'equip*
- Presència de discussions, aldarulls... entre els membres d'un equip*
- Presència de distraccions, pèrdues de temps... en el treball en equip*
- Falta de responsabilitat en el compliment dels compromisos*
- Falta de responsabilitat en el compliment de les funcions pròpies del rol de cadascú dintre de l'equip*
- Falta de responsabilitat d'algun membre de l'equip a l'hora d'aprendre els continguts escolars*

5. Segon nivell de la implantació de l'aprenentatge cooperatiu: la qualitat de temps de treball en equip (o de la interacció entre iguals)

Factors negatius

Indicadors negatius:

1. Un membre (o uns membres) de l'equip imposa el seu punt de vista, de manera que les coses s'han de fer com ell diu o, si no, bloqueja el treball de l'equip.
2. Els membres de l'equip discuteixen entre ells, s'enfaden, de manera que es bloqueja el funcionament de l'equip.
3. Els membres de l'equip es distreuen fàcilment, perden el temps, i no fan el que han de fer.
4. No tots els membres de l'equip són responsables: hi ha algú que no fa la part de treball que li toca o no compleix el compromís que ha contret.
5. No tots els membres de l'equip són responsables: hi ha algú que no exerceix les funcions pròpies del seu rol, o les exerceix de forma insuficient.
6. No tots els membres de l'equip són responsables: hi ha algú que no aporta res, que no vol treballar, que no estudia, que no s'esforça per aprendre, que es conforma amb "copiar" el que han fet els altres...

6. Algunes conclusions

Primera conclusió

Com hem dit, l'**aprenentatge cooperatiu** és la utilització amb una finalitat didàctica del treball en equips reduïts d'alumnes per aprofitar al màxim la interacció entre ells, amb la finalitat que tots els membres d'un equip aprenguin els continguts escolars, cadascú fins al màxim de les seves possibilitats, i aprenguin, a més, a treballar en equip.

Això no obstant, el treball en equip **no és només un mètode, un recurs didàctic, per aprendre millor, sinó un contingut més**, quelcom que els hem d'ensenyar de forma sistemàtica, com els hi ensenem els altres continguts curriculars.

Això suposa:

1. Programar de forma adequada a cada etapa educativa l'ensenyament del treball en equips cooperatius.
2. Desenvolupar materials didàctics, adequats a cada etapa educativa, per ensenyar a treballar en equip.

6. Algunes conclusions

Segona conclusió

No s'ha de confondre el "**treball en equip**" amb l'"**aprenentatge cooperatiu**". En una estructura de l'activitat cooperativa, el treball en equip no anul·la, no substitueix, el treball individual.

Una cosa és fer fer, de tant en tant, algun "**treball en equip**" i una altra molt diferent és tenir estructurada la classe, de forma més o menys permanent, en "**equips de treball**" en els quals cadascú s'esforça per aprendre i s'animen i s'ajuden els uns als altres a l'hora d'aprendre...

Això suposa:

1. Incrementar tant com es pugui els "**Segments d'activitat AA**" de tipus cooperatiu, sense que això signifiqui anul·lar el treball i l'esforç individual (que són imprescindibles per aprendre): Els membres d'un equip aprenen junts a fer alguna cosa per ser capaços de fer-la tot sols...
2. Comprovar l'autonomia dels estudiants, per evitar una excessiva dependència del seu equip.

6. Algunes conclusions

Tercera conclusió

Com hem dit, els membres d'un equip d'aprenentatge cooperatiu tenen una **doble responsabilitat**: aprendre ells allò que el professor els ensenya i contribuir a què ho aprenguin també els seus companys i les seves companyes de l'equip.

L'aprenentatge cooperatiu suposa cultivar actituds com ara la **solidaritat**, l'**ajuda mútua**, el **respecte per les diferències**...

Aquestes actituds no són innates, no apareixen per generació espontània... Per desenvolupar l'aprenentatge cooperatiu en una aula és necessari "abonar el terreny" prèviament, i constantment: en una classe on imperen actituds individualistes i competitives és difícil organitzar equips cooperatius.

Això suposa:

1. Preparar adequadament el grup classe i l'escola en general.
2. Desenvolupar i aplicar dinàmiques de grup que afavoreixin un clima adequat: el coneixement mutu entre els estudiants, l'estimació...

1. El grup, els equips i l'aula

1.1 El grup

- La composició del grup ha de seguir criteris d'heterogeneïtat. Tota l'escola, i tots els grups classe, hauria de ser un reflex de la diversitat de la societat en la qual està ubicada.
- Organització interna del grup: L'**Assemblea**, el Delegat o la Delegada.
- La **Comissió de Suports entre Companys**: Es tracta d'una comissió de la qual en formen part, per torns, tots els estudiants del grup, tinguin o no alguna discapacitat. L'objectiu d'aquesta comissió, que es reuneix periòdicament, és determinar de quina manera es poden donar més suport mutu, per tal que el grup classe es converteixi cada vegada més en una comunitat més acollidora.

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Els **equips de base** són l'element fonamental de l'estructura d'aprenentatge cooperativa. Es mantenen estables durant un temps llarg (generalment, un curs escolar). Són formats per 4 o 5 membres, que han de ser un reflex de la diversitat dels alumnes de la classe. La seva composició, per tant, és heterogènia.

EQUIPS DE BASE:

- Estables
- Heterogenis

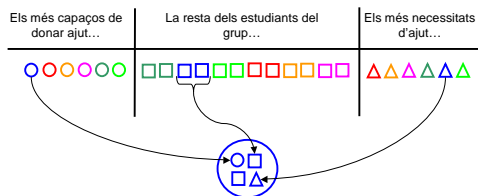
- Formació dels equips de base
- Organització interna dels equips: Càrrecs i funcions. Compromisos personals i objectius de l'equip. L'autoavaluació de l'equip.
- Les eines didàctiques per a l'organització i gestió dels equips: El **Pla de l'equip** i el **Quadern de l'Equip**

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Formació dels Equips de Base:

Per formar els equips, cal distribuir els estudiants del grup classe en tres sub-grups:

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: Càrrecs i funcions

Coordinador o coordinadora	<ul style="list-style-type: none"> • Anima els membres de l'equip • Té molt clar el que el professor demana • Procura que no es perdi el temps
Ajudant del coordinador	<ul style="list-style-type: none"> • Controla el to de veu • Supleix el coordinador quan no hi és
Secretari o secretària	<ul style="list-style-type: none"> • Omple els formularis de l'equip (<i>Pla de l'Equip</i>) • Recorda de tant en tant, a cadascú, els compromisos personals, i a tot l'equip, els objectius de l'equip • Guarda el <i>Quadern de l'Equip</i>
Responsable del material	<ul style="list-style-type: none"> • Guarda el material comú i en té cura • Procura que els seus companys portin sempre el material necessari

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: Normes de funcionament

1. Compartir-ho tot (Cal demanar permís abans).
2. Demanar la paraula abans de parlar.
3. Acceptar les decisions de la majoria.
4. Ajudar els companys.
5. Demanar ajuda quan la necessiti.
6. No rebutjar l'ajuda d'un company.
7. Fer la feina que em toqui.
8. Participar en tots els treballs i activitats de l'equip.
9. Treballar en silenci i, quan sigui necessari, parlar amb veu baixa.
10. Complir aquestes normes i fer-les complir als altres.

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Quadern de l'Equip*

1. Nom de l'equip
2. Nom dels membres de l'equip
2. Càrrecs i funcions
3. Normes de funcionament
4. "Plans de l'Equip"
5. "Diari de Sessions"
6. Revisions periòdiques de l'Equip

Es tracta d'una "declaració d'intencions" de l'equip per a un període de temps determinat (un mes, per exemple), en la qual fan constar:

- El càrrec que exercirà cadascú durant aquest període.
- Els objectius de l'equip
- Els compromisos personals (a què es compromet cadascú per al bé de l'equip, perquè l'equip funcioni millor)

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Nom:	Càrrec:
Maria	Responsable del material
Joan	Coordinador
Antoni	Secretari
Isabel	Ajudant del Coordinador

Nom:	Compromisos personals:
Maria	Acabar la feina
Joan	Demanar ajuda quan sigui necessari
Antoni	Fer els deures
Isabel	Presentar de forma correcta els treballs

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Objectius de l'equip:

1. Progressar en l'aprenentatge
2. Aprofitar el temps adequadament
3. Acabar les feines
4. Ajudar-se els uns als altres
5. Ser puntuals

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Diari de Sessions. Dia:	Àrea:
Què hem fet?	Com ha anat?

El secretari o la secretària:

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006)

29

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Revisió del funcionament de l'equip			
Com funciona el nostre equip?			
	Necessita millorar	Bé	Molt bé
1. Hem avançat tots en el nostre aprenentatge?		X	
2. Hem utilitzat el temps adequadament?	X		
3. Hem acabat les feines a temps?	X		
4. Ens hem ajudat?			X
5. Hem progressat en els altres objectius de l'equip?		X	
6. Ha complert cadascú el seu compromís?	X		
7. Ha exercit cadascú el seu càrrec correctament?		X	

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006)

30

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Revisió del funcionament de l'equip

Què és el que fem especialment bé?

L'equip està força compenetrat, ens ajudem, sabem demanar ajuda i ajudar si ens ho demanen.

Què hem de millorar?

Perdem molt el temps parlant d'altres coses i no acabem la feina dins el temps previst.

No tots hem complert els nostres compromisos.

Objectius que ens proposem per al pròxim Pla de l'Equip:

• *No perdre tan el temps.*

• *Complir cadascú el seu compromís.*

• *Procurar acabar les feines dintre del temps previst*

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006)

31

1. El grup, els equips i l'aula

1.2 Els equips de base

Organització Interna dels Equips de Base: *El Pla de l'Equip*

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Revisió del funcionament de l'equip

Valoració global⁽¹⁾:

POSITIVA

Vist-i-plau del/de la professor/a:

(1) Valoració global: Negativa, positiva, molt positiva.

Laboratori de Psicopedagogia.
Universitat de Vic (2006)

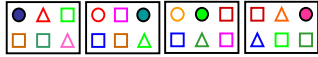
32

1. El grup, els equips i l'aula

1.3 Altres formes de treballar en equip

Equips d'experts:

- EQUIPS D'EXPERTS:**
- No estables
 - Heterogenis o homogenis

1. El grup, els equips i l'aula

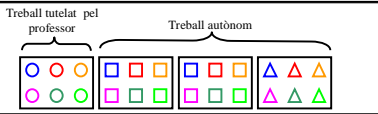
1.3 Altres formes de treballar en equip

Equips esporàdics de composició homogènia

- EQUIPS ESPORÀDICS:**
- No estables
 - Homogenis

- EQUIPS ESPORÀDICS:**
- No estables
 - Homogenis

1. El grup, els equips i l'aula

1.3 Altres formes de treballar en equip

Equips esporàdics de composició heterogènia

- EQUIPS ESPORÀDICS:**
- No estables
 - Heterogenis

